

Ագր. նոյն տեղը ունի եւ բայ՝ «յաճարել
= յոժարել», Ուրեմն «յոժարութեանդ
օգնելու յարատեւել», Մկ. ունի՝ յաւա-
րան (իսկ տարբերակ՝ յաւադան-նոյն)։ ՆՐ. եւ Անտ.՝ յաւադան-նոյն. Վիենն.՝ յաւադան-նոյն.
Էմ.՝ զլաքաքրութիւնս (իսկ տարբերակ՝
յաւադան-նոյն)։

6. Ընծոնել = շնորհել՝ ըստ Ագր.ի։ Սովորա-
կան՝ «ասլ. նշանակութեան մէկ նրբութիւնը»։

7. Զկրթմանս = զհրահանգս։ Աւելորդ է
այս յայտնի բառին շատ մը վկայութիւններ
խնդրել։ Այս նշանակութեամբ գործածած
է՝ ի մէջ այլոց, հետեւեալ տեղերը Մագիս-
տրոս. «այնու ոչ այլ ինչ նշանակէ, եթէ
ոչ խորհած եւ զի բարին իշխանս» (Մկս.
էջ 93), «յաստիկեցի իշխանս» (Ագր. էջ
235)։ Էմ. ունի տարբերակ մը իշխանս։

8. Ժասքմ = ծասկել, մանրել,
թշուառացուցանել։ Համեմատել վերը՝
«աճիւնիցն ծաքման» (Հատուած 9րդ)
գետին կործանել, կործնել, Ագր. եւ Նրմ.
«ծասկել = մանրել», Մագիստրոս «ի կոր
կործանել», նշանակութեամբ կը գործածէ
ձառնել բառը. «զթշուառացեալ ծերացեալ
ձառնել մայր նորա» (Մկս. էջ 144), Շատ
հետաքրքրական են՝ այս ծանօթ բառին
ձեռագրաց մէջ առած ձեւերը. Մկս. ունի՝
ձառնել, Էմ.՝ ձառնել (իսկ տարբերակ՝
ձառնիւթ). ՆՐ. եւ Անտ.՝ ձառնիւթ, իսկ Վիենն.
ձառնիւթ։

9. Մախել = նախանծիլ [մախանալ]։
Սովորաբար կը գրուի մախլ, ծանօթ՝ մախլ
բառէն. «չարի առն յատուկ է մախլ ընդ
վեհագոյնն» (Ս. Աթն. . . . Ճառք. Վենես.
1899, էջ 150) «մախլ առ ի չարէն ընդ
մեր պատին» (Ն. Ընդր.՝ 2. բանք. Վենես.
1830, էջ 318) «մախլ յարուցանելով
ասկին» (Ս. Աթն. էջ 178) «մախլ» = մա-
խան» հասուցանեն մեզ ամենեցուն այս-
պիսեացս, (Պղտ. 8րաման. Եւթիփ. էջ 13).
«բազմաբեղուն հնարիւր մախլ ընդ
մերոյս կրօնից» (Մկս. էջ 92)։

Սովեգարու հայերէնին անծանօթ բառ մը,
որ թէ՛ իւր գործածութեամբ եւ թէ՛ իւր
բարգոյնութիւններով իսկոյն ի ցոյց կը դնէ
գրութեան միջնագրարեան հայերէն ըլլալը։
Ջարմանալ՝ է. բոլոր ձեռագիր ու սպա-
գիրներէ համաձայն են այս բառին գրութեան
մէջ . . . Կա. կը ձանշան իրենց ապրանքը։

10. Մախիգեալ = անտեղեակ լեւալ [ան-
գիտացեալ]։ ՆՐ.՝ մախլ (անգի) բառին
մէջ մեկնած է այս բառը, որ կայ արդէն
Ագր.ի մէջ, իսկ Նրմ. ունի՝ «մախլ =
անյայտ» (Համեմ. եւ Հա. 15, Թիւ 6)։

Զնշելու է Մկս. ի մէջէն միւր եղբ. ձեւը,
նոյնպէս Էմ. ի մախլէ գրութիւնը. ուղիղ
ձեւն ունին ՆՐ. Անտ. եւ Վիենն.՝ մա-
խլէլ։ —

Ահաւասիկ ուրեմն այս հատուածին
ընդհանուր իմաստը։

«Բեզմէ աւելի քաջ եւ հսկայ ըլլալով՝
կուգեմ սորվեցնել եւ քու յոժարութեանդ
օգնելու յարատեւել եւ ձրի կրթել զքեզ
[հրահանգեցնելով]։ Նախանծելով [կամ
ոխտալովութեամբ] ձեմ ընկճեր, որպէս զի
(գրածներուս) անտեղեակ ճառով թշուառ ու
եղկելի ըլլաս», Այս հատուածին մէջ
անճանաչելի բառեր կային. 6ը ձանցեացեալ եւ
ծանօթացուցնել, կը ճայ անստոյգ ուսմանը,
որուն՝ ենթադրական կամ հաւանական
իմաստ մը որոշեցնելով՝ ամբողջ հատուածին
մեկնութիւնը չվստահելու համար, Հարցա-
կան նշանը ընդէն ապագային կը թողուի։

(Ընդհանրիւր)

Հ. Գ. ՄԵՆԵՎԻՍԵԱՆ

ԱՆՆՈՒՆԵԼ ԿՐԹ ԿՆՂԹ ՍՆԻՔԻՈՐԸ

1851ին Միհրդատեանց առաջին անգամ
լոյս հանեց վաղուց կորուսեալ համարուած Սե-
բեոսի Պատմութիւնը։

Հրատարակութիւնը կը բաղկանար երեք
Դպրութիւնէ. Ա. եւ Բ. Դպրութեանց նիւթն
էր Հայոց հնագոյն պատմութիւնը մինչեւ
8րդաւ, եւ անկէ ետքը մինչեւ Է գարու առա-
ջին քառորդը, Հայոց, Պարսից եւ Եռանգ թա-
գաւորներու ցանկը, Գ. Դպրութիւնը, որ ամ-
բողջ հրատարակութեան երկու երրորդականը կը
բռնէ, է շերտակի արշաւանաց պատմութիւնը
մանաւ որպէս, որմէ առեալ կ'անուանուի՝ Պատմ-
ութիւն ի շերտակն, ինչպէս յայտնի է բանա-
սիրաց Դպրութեանց այս զանազանութիւնը եւ-
րած է առաջին Հրատարակչէն, մինչդեռ ձեռա-
գրաց՝ մէջ կը պակսի նման բաժանում։ Այսպէս
ըրած է Հրատարակչին, ենթագրելով որ Սե-
բեոսի գրութեան կը վերաբերին նաեւ Ա. եւ

Բ. Դպրութիւնները, քաղաքէ մը Մ. Խորենացոյ Պատմագրութենէն, Ասպէս ընդունուեցաւ նաեւ Ժամանակակիցներէն, գոնէ ոչ մը աւարկուց հասեց կամ բողբոջեց: Առջին անգամ Բ. Պատկանեանն էր, որ 1862ին թարգմանելով Սերէտը ռուսերէնի, Յատկաբանին մէջ քննադատեց զայն, յայտարարելով որ Ա. եւ Բ. Դպրութիւնը չեն վերաբերիր Սերէտի եւ չունին որ եւ իցէ կարեւոր Մ. Խորենացիէն:

Այնուհետեւ բանասիրաց յաճախ քննութեան նիւթ դարձաւ Վերէ-Սերէտը, որոնք թէեւ ինչ ինչ կէտերու մէջ իրարմէ խտորեցան, բայց համաժող գտնուեցան յայնմ, թէ Ա. եւ Բ. Դպրութեանց հերոնանք Սերէտն չէ:

Ասոնց մէջէն յիշատակութեան արժանի է Gutschmid, որ իւր Ueber die Glaubwürdigkeit der armenischen Geschichte des Moses von Khoren աշխատութեան¹ մէջ լուրջ քննադատութեան ենթարկեց Անանուրը, եւ յայն յանգեցաւ, որ այդ գրութեանը Խորենացոյ գործ է եւ անոր իսկական պատմութեան իրելու ստուերագիր ծառայած է: Եւ որովհետեւ նոյն ատեն Խորենացոյ Ժամանակի մասին տակաւին կատարած մը չկար, բնականաբար Gutschmid գրչին տակ՝ Անանուր նկատուեցաւ գրութիւն մը, զոր Խորենացին գրած ըլլայ Ե. դարու առջին կեսէն յառաջ²:

Սակայն Անանուր այն ատեն իսկական նշանակութիւն մը ստացաւ գիտնական աշխարհի առջեւ, երբ Կարբիէրի նշանաւոր հետազոտութիւնները սկսան Խորենացոյ պատմութեան իսկութիւնը մէջ տեղ հանել: Հրապարակի վրայ զորոքած գէնք մ'եղաւ այլ եւս, որ Խորենացոյ պաշտպանն ալ, հակառակորդն ալ սկսան գործածել ի նպաստ իրենց տեսութիւններուն:

¹ Ի գիրք՝ Berichte über die Verhandlungen der K. S. Gesellschaft der Wissenschaften. Leipzig 1876.

² Ն. Մառ կը կարծէ թէ Անանուր առաջին անգամ Ե. դար փոխադրողը Hübschmann է (Մ. Խորենացի ըստ Պրոք. Ն. Մառի, ՀԱՆԻԴ. ԱՄՍ. 1895, էջ 110), մինչդեռ Hübschmann պոպոկի կարծիք մէջունի, Կերեւոյ թէ յորդեկի քննադատը անձամբ ծանօթացած չէ Hübschmannի գործերին, եւ Gutschmidի վերոյիշեալ գրութեան մէջ ծանօթութիւնը (S. 86) սխալ հասկացումը Hübschmannի վերագրած է զայն, որ Gutschmidին է. Hübschmannի կարծիքը նոյն է Բ. Պատկանեանցի կարծեաց հետ. հմմտ. Zur Geschichte Armeniens und der ersten Kriege der Araber, S. 4.

Այսպիսի ուղղութեամբ առաջին անգամ Գետտեր իւր "Մարաբաս Մեծնացի" յոգուածով³ Կարբիէրի գէմ ուզեց ցոյցնել թէ Խորենացոյ ինքնատեղեւ հնարքով Մարաբաս կասեալ, իրելու ապացոյց յառաջ բերելով Անանուրի Մարաբասը: Ճիշտ նոյն ուղղութեամբ եւ նպատակաւ հրապարակ ելաւ Ն. Մառ⁴, սակայն Անանուր մասին բոլորովին ուրիշ տեսութեանց յանգեցաւ: Գետտերի համաձայն՝ Անանուր թէպէտ Խորենացիէն անկախ, ինքնուրոյն գրութիւն մըն է, սակայն անկից վերջն է, մինչդեռ Ն. Մառի կարծիքով՝ գէթ որչափ Գր. խալաթեանցի "Армянскія эпохи" (էջ 65—67) համառօտ յառաքելութենէն կարելի է եզրակացնել, Անանուր մըր ձեռքը հասած Հայոց նախնական պատմութեան ամենագին յիշատակարանն է (Ե. դար), որմէ անշոյտ մեկը օգտուելով՝ Ագաթանգեղոսի անուամբ եղած արձանագրութեան մը հետ նոր խմբագրութեան մը վերածած եւ Մարաբաս անուն տակ հրատարակած է. եւ Խորենացին ոչ թէ առաջինն՝ այլ վերջինն քաղած է իւր պատմութիւնը: Ն. Մառի համաժող չեղաւ Գր. խալաթեանց, որ իւր "Армянскія эпохи"⁵ ընդարձակ քննադատութեան մէջ Անանուր մասին Մառի գէմ հետեւեալ եզրակացութիւններն ստացաւ. 1. Անանուր Ը. դարու անվաւերական գրութիւն մըն է, խմբագրուած Սերէտէն, Ս. Գրքէն, Եւսեբիոսէն, Ագաթանգեղոսէն եւ Փաւստոսէն. 2. նպատակն է Բագրատունիները բարձրացնել. 3. հասած է մեզի իւր սկզբնական ձեւով, (ի հարկէ ի բաց առնելով Բ. Դպրութիւնը, որ ըստ իրեն՝ Անանուրին չի վերաբերիր). 4. Խորենացին ասկից խմբագրած է իւր պատմութիւնը: Այս անգամ Խորենացոյ պաշտպաններուն կողմանէ Գր. խալաթեանցի գէմ ախորեան հանգիստացաւ Ստ. Մարկասեանց⁶, որուն քննադատութեան արդիւնքն այն եղաւ, որ Վերէ-Սերէտը Սերէտին հետ դարձեալ միացաւ:

¹ Festgruss an R. v. Roth zum Doktor-jubiläum. Stuttgart, 1893. Թրգմ. ՀԱՆԻԴ. ԱՄՍ. 1894, էջ 1—6.

² Византийскія Временныя, 1894 II. մասին մէջ հրատարակուած է. մէկ մասը Թարգմանուած ՀԱՆԻԴ. ԱՄՍ. 1895 եւ 1896 թուերուն մէջ:

³ Апохизъ, какъ позннй авторитетъ, Армянскія эпохи, էջ 68—106:

⁴ Սերէտի պատմութիւնը եւ Մ. Խորենացի, Թիֆլիս 1899:

Խորենացւոյ իմընորգութեամբ զՄանուկը քննադատող այս կարգ մը ուսումնասիրութիւնները Մանուկի խնդրոյն բոլորովին նոր կերպարանք մը առկա Բանասիրութիւնը Խորենացւոյ վրայ վերջապէս իւր արգարք եւ անյեղի վճիռը տուաւ: Խորենացին այլ եւս չէր կրնար պաշտպանուիլ իրեն Ե. գարու պատճառի մը: Նոյն բախտին չհանդիպեցան ստեան Մանուկը. ընդհանրապէս անոր խնդիրը աւելի կենդանացաւ կարծեաց բազմութեան մէջ: Իրաց այսպիսի վիճակի մը մէջ բնական էր, որ բանասիրաց մտադրութիւնը՝ զխորենացին ձգելով, աւելի Մանուկի վրայ ծածկանայ: Ստոր է, խնդրոյն ծանրակշիւթեան համեմատ՝ ուսումնասիրութիւններ լոյս չառնան այս մասին. սակայն երկու կարծիքներ յերեւեակ կան, որոնք արժանի են մտադրութեան՝ ի՞նչ այնչափ իրենց նորութեանը, որչափ հետաքրքրական ըլլալուն համար: Առնցմէ միոյն հեղինակն է Ն. Արնոն¹ եւ միւսինը Յ. Թոփչեան² եւ Ն. Կ. Տէր-Սահակեան³. Ն. Մառ զՄանուկը Ե. գարու փոխադրեց. ասովից շատ դիւրին էր մերձենալ փաւստոսի, որ արդէն շատերէն «Հայոց նախնական պատմութեան մը» հեղինակը ճանչցուած էր. ահա այսպիսի բայլ մ'առին այս յարգ. քննադատները: Երկու կողման տեսութիւններն ալ փաւստոսի շուրջը իր գաւառին. ասանց իրարմ տարբերութիւնն այն է, որ Ն. Արնոն փաւստոսէ գրուած Հայոց նախնական պատմութիւն մը ընդունելով հանդերձ՝ հաստատուած փարպեցւոյ այս մասին բացարձակ լուծեան վրայ՝ կ'ըսէ թէ այս պատմութիւնը իւր հեթանոսական բովանդակութեան պատճառաւ Ե. գարու հայ կղերէն մշտեղէն բարձուած է. իսկ Մանուկը՝ փաւստոսի իրեն աղբիւր ծառայող այն ասորական պատմութիւնն է, զոր Սերէոս Միլեդեանի մէջ գտնելով՝ իւր պատմութեան հետ միացուց: մինչդեռ Յ. Թոփչեանի եւ Ն. Կ. Տէր-Սահակեանի համեմատ Մանուկը ինքնին իսկ փաւստոսի պատմութիւնն է:

¹ «Начальная история Армении» у Себеоса въ ея отношеіяхъ къ труду Мовсе Хоренскаго и Фавста Византийскаго. С. Петерб. 1901.

² Արարատ 1901, էջ 518—524. — Politische und Kirchengeschichte Armeniens unter Abot I. und Smbat I. Berlin 1906, S. 8. — Die Anfänge des armenischen Mönchtums mit Quellenkritik, 1904, S. 3—14.

³ Ն. Արնոն. — «Հայաստան յառաջ քան զիսկէն Հայաստան», Ի Ժանգթ. 286—288.

2. Ահա այս վիճակին մէջ ծնացած է այսօր Մանուկի քննութիւնը, ինչպէս ասին. յայտնի էր տեսնուի բազմազան կարծիքներով բարդուած խնդիր մըն է Մանուկի խնդիրը. ի՞նչ է գրութեան հեղինակը, մեր գրուած է, մեր ձեռքը հասածը սկզբականն է թէ խմբա. գրուածը, ահա խնդիրներ որոնք տակաւին լուծուած չեն հակառակ իրենց կարեւորութեան: Բանասիրաց մտադրութեան կը յանձնենք առաջիկայս, որուն մէջ պիտի ընտանք լուծել Մանուկի այս բարդ խնդիրը: Թէ յաջողանք, պատասխան կը թողունք նոյնպէս բանա. սիրաց: Մեր ըսիկըն յետեան կը մերձենայ Յ. Թոփչեանի եւ Ն. Կ. Տէր-Սահակեանի (միջնորդաբար նաեւ Ն. Մառի) կարծեաց, բայց բոլորովին ուրիշ ճանապարհով: Պարզ ըսելու համար՝ յարգել կարեւորներն իրենց տեսութիւնը համոզեցուցիչ կերպով չեն կըրցած ապացուցանել. մենք պիտի փորձենք նոյնը բարեփոխելով ապացուցանել բոլորովին նոր փաստերով:

Ե. Թոփչեանի առաջին եւ ամենագլխաւոր ապացոյցն է Մանուկի Ա. եւ Բ. Դպրութեանց բաժանումը (Die Anfänge, S. 14. Արար. 1901, էջ 522), որ ինչպէս յայտնի է Միհրդատեանի մէկ հտարքէն է Երկրորդն է Մանուկի «զամս եւ զաւուրս հինգ թագաւորացն» (Սերէոս էջ 1) խօսքը, որուն մէջ փաւստոսի խօսքով Բ., Տիրան, Արշակ, Պապ եւ Վարազդատ թագաւորներուն մասին անխարկութիւն կը նկատուի: Բայց փաւստոսի ժամանակագրական աղիւսակէն ինչո՞ւ զուր հանուած են Արշակ (Բ.) Վարազդատ եւ խօսքով Գ. Թագաւորները, ընդունինք թէ Զ. Դպրութիւնը պարզապէս յաւելուած մըն է փաւստոսի երեք Դպրութեանց (Die Anfänge, S. 7.) ուստի եւ ամբողջութեան չի վերաբերիր. սակայն միտ գնելու է, որ «զամս եւ զաւուրս հինգ թագաւորացն», ըսողը քիչ վերջը եկող «զամս եւ զաւուրս հինգ թագաւորացն Հայոց եւ Պարթեւացը» կ'ուզէ հասկնալ: Երրորդ եւ չորրորդ ապացոյցները ընդհանրապէս նոյն են Ն. Կ. Տէր-Սահակեանի ապացոյցներուն հետ. եւ են՝ փաւստոսի Ա. Դպրոյն «է ինչ մեր պատմութիւն», եւն խօսքը եւ Պրոփոպիոս Գ. գրքին ծանօթ հատուածը. որոնցմով սակայն աւելի փաւստոսի Ա. եւ Բ. Դպրութեանց գոյութիւնը կը ցուցուի: քան թէ Մանուկի փաւստոսէ հեղինակուած ըլլալը, Պատճառն այն է, որ Ե. գարու գրութեան մը հետ բոլորովին ի մի ձուլուած պատա.

մութիւն մը փախտոսի Ա. պատմութեան հետ նշոյնացընելու երաշխաւորիչ արտաքին կռուան մը չկայ: Ստոյգ է Պրոկոպիոսի հատուածն ընդհանրապէս համաձայն է Անանուի բովանդակութեան. սակայն սակից տակաւին չի հետեւիր երկուքին նշոյնութիւնը: Ասան զի չի կրնար ըլլալ, որ մէկը է. դարուն կամ Բաւոտոսի պատմութեան եւ կամ ինքնին իսկ անոր աղբիւրէն նոր մը բաղադրած ըլլայ: Մեր ըսածին ճշմարտութիւնը փորձով իսկ հաստատուած կը տեսնենք Պր. Ադոնցի վերոյիշեալ ուսումնասիրութեան մէջ: Ադոնց ալ երկուքին մէջ համաձայնութեան աղբիւր մը գտաւ, յայտ անկից չկրցաւ այն հետեւութեան հանել զոր կ'ուզեն հանել Յ. Թոփչեան եւ Շ. Կ. Յէր-Սահակեան: Այսօր դիւրին է ըմբռնել թէ յարգելի գիտնականներէս այսպիսի ապացոյցներով վաւերացուած տեսութիւն մը՝ ինչու ընդհանուր համարախօսութեան արձագանգ մը չգտաւ գիտնական աշխարհի առջեւ:

(Ըրթանալիքի)

Հ. ԱՂԵՍՏԱՆԻՐ ՄԱՍԻՍԵԱՆ

Ա Ձ Գ Ս Յ Ի Ն

Ս. ՅԱԿՈԲ

Ս Ձ Գ Ս Յ Ի Ն Հ Ի Ի Ս Ե Ք Ը Ն Ո Յ

(Ըրթանալիքի)

Գ.

Ա. ՀՈԳԱՐԱՐԶՈՒԹԻՒՆ

1838—1846

Հասունեան Տ. Անտոն Ա.
Շիրինեան “Միքայէլ,
Բէքմէզ Յակոբ
Նաղըրճեան Պետրոս
Կիւզէ Արթին
Մէպէճեան Մինաս

Աղբատաց Հոգաբարձուները քանի որ Ս. Թալուպի նորաշէն Հիւանդանոցին մատակարարութենէն հրաժարեցան, ինչպէս վերը տեսանք, բնականաբար վերոյիշեալները, որ անոնց վրայ աւելցան, պէտք է Ա. Հոգաբարձութիւն համարել: Այս անձնուէր անձինք յիշուել ոգի ի բոլին աշխատած են ժամատակտուորաց Հիւան-

դանոցին զարգացման համար բաց ի առաջինէն, որուն գործոց յաճախութիւնը, որպիսի են Նախագահական տաննադրութիւն ի 1836, Քննիչութիւն ի Գաղաղանք ի 1838, Օրթաքէյի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մեծաորութիւն ի 1839 եւ ի Հոգմ երթեւեկութիւն ի 1842՝ շնորհեցին Հիւանդանոցին հոգովն զբաղել: Իրենց առաջին գործը կ'ըլլայ Ս. Կալուպի եկամուտներն աւելցնել. ինչպէս արդեամբ ալ կ'աւելցնեն՝ անոր յարակից երկիրը բանջարանոցի վերածելով եւ Ոսկերբուն Աղբատանոցին հոգին վրայ երկու փայտաշէն խաւնուի շինելով եւ հասոյթի ուրիշ աղբիւրներ տեղեկելով: Օրինակի համար Ձատի եւ Ծոնդեան առթիւ ժողովրդեկէ տակ հաւաքել, որ սովորութիւնը մինչեւ հիմայ կը շարունակէ, թէեւ արդեւեքը կիսով չափ նուազած ըլլայ, եւ հազիւ թէ այժմ 20 կամ 25,000 դահկան կը գոյնայ տարին: Բայց աստի Հիւանդանոցին պղնձեղէնները կը վարձին հարսանեաց եւ ուրիշ խնդրներու, ինչպէս նաեւ անոր աւելորդ սննդանքները գիւղ կամ արտասահման գացողներուն կարասի դնելու համար: Հատուտեցին նաեւ տուրք մը Եկեղեցեաց մէջ ի նպաստ Հիւանդանոցին՝ Աստուածայայտութեան օրը խաչը ջուրէն հանել, եւ Դռնաքեցին օրը Եկեղեցւոյ դուռը բանալ եւ խմբան իրկունները Դանիէլի գիրքը կարգաւ ցանկացողներուն: Անոնցմէ զատ իրենց ապաշխարողներէն ողորմութիւն կը հաւաքէին քահանանքն ալ, որոնց մէջ Անանեան Միաբաններէն կը յիշուին Հ. Աթանաս Ա. Տղաբաժանեան, Հ. Կարապետ Ա. Ունանեան, Հ. Օգոստինոս Ա. Հէգիման, Հ. Ռաֆայէլ Ա. Ոսկեան, Հ. Պողոս Ա. Պոյնուէլ-րիւն կամ Ծոնդիկեան, Վենետկոյ Միթիւրեաններէն Հ. Աւետիք Ա. Աւետիքեան, Հ. Անանիա Ա. Ճէլալեան, Հ. Սրապիտ Ա. Պուրիսեան, Հ. Քերովել Ա. Աշնաւորեան, իսկ Վիննայ Միթիւրեաններէն Հ. Էմմանուէլ Ա. Տէվրիշեան, Հ. Դաւիթ Ա. Ուզունեան եւ Յէր Թարութիւն: Կը յիշուին նաեւ փողբերանոցի եւ նաւարանի գործաւորներն եւ ուրիշ ամէն տեսակ արհեստաւորներն ու վաճառականները, մինչեւ անգամ բժիշկներն ու զեղազօրները, որ իրենց մէջ զրամ հաւաքելով՝ կը բերէին Հիւանդանոցի Հոգաբարձուաց կը յանձնէին: Անոնց ամէնքը կը տեսնուին հաշուոց մէջ (Դիւ. Ս. Եփ. Տր. 2, 48, 220):

Աւանջին նշանակութեան արժանի է այս Հոգաբարձութեան յետագայ յարողանքը,